

مادەنيەت پەن ساياحاتى ئوعىسترا دامىتىپ، خالىقى بايتاتىن كاسپى سالارلارن قالىپتاستردى

(ياسى 1 – بەتتە)

”10 جىلدىلك الدىندا ساياحاتشلار

نەگىزىنەن ئېىر كۇندە جالنى تاۇدى، كا- رىزدى، بوبىلۇقتى تۇگەل ساياحاتتاپ شىعا الاتىن. قازىر كوپتەگەن ساياحاتشە- لار ئچۇرىسىن اقىرىنىداتىپ، شىكەرلىەي ساياحاتتاۇغا، باسنان كەشىرۇ ساياحاتىن جاساۇغا پەيىل“. تۇرپان تۇڭي ساياحات شەكتى جاۇاپكەرشلىك سەرىكتەشىگى تۇرپان قالاسىنداى 20 كورنىسى ئوڭمە- رىنىڭ ەسك بەلەتىن ساتاۇغا جانە ونىمە- ەەردى ساۇداعا سالۇغا جاۇاپتى بولعان، الۇان ئتۇرلى مادەنيەت پەن ساياحاتتى ئوعىستىرىپ، ونىمەەردى، چول جەلىسىن شىكەرلىەي سەزىنۇدى چولعا قويدى، مۇندا تۇت قاعاز جاساۇ، قىشى دىدىس جاساۇ، بايرىعى اقسشارلردىڭ نۇقساقىسن جاساپ شىعۇ سىياقتى بەيزاتتىق مادەني مۇرالاردى شىنايى سەزىنۇ قىيمىلى قامتىلە- عان، ودان باسقا ئچۇزىم ئۇزۇ، كەپتىرۇ، نان جابۇ، پالاۋ باسۇ سىياقتى خالىقتىق سالت- سانانى باسنان كەشىرۇ قىيمىلى دا بار. وسى سەرىكتەشىكتىڭ باس دىرەكە- تورى لي فىڭ: ساياحاتشلار ساياحاتتاۇ بارىسىندا اناغۇرلىم باي مازمۇندى كە- شىرمەلەردەن اسەر الىپ، كورنىسى ئوڭمىرىنىڭ باۇرامدىلىعى ئىپتى ارتا تۇ- سەدى، دەەدى.

بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارلن سەزىنۇ سىياقتى قىيمىلداردى ورىستەتۇدەن سىرت، ”تۇرپان تانۇ“ دا مادەنيەت پەن ساياحات كاسپى سالاسنىڭ دامۇن ىلگە- رىلەتۇدىڭ جاڭا قوزغاۇشى كۇشنىە اينال- دى. تۇرپان قالاسىندا مول بايرىعى قالا جۇرتى، بۇودا ەدىنىنىڭ تاس ۇڭغىرلە- رى، الۇان ئتۇرلى جەلەڭكى مادەنيەت مۇ- رالارى مەن مادەني ەسكەرتكىشتەر بار. وسى مادەنيەت مۇرالارلن زەرتتەيتىن جانە قورعايتىن، پايدالاناتىن تۇرپان تانۇ ئىلمىنىڭ مەملەكەتتىڭ ەشى – سىرتىنداى تارىخ ئىلمىى سالاسىندا، مادەني ەسكەرتە- كىشتىر ئىلمىى سالاسىندا، ئىل ئىلمىى سالا- سىندا ماڭغزدى ورنى بار، ول تۇرپان قا- لاسىنىڭ تانىقسىنىنىڭ ئېىرى.

”سوڭغى جىلدارى تۇرپان تانۇ زەرتتەۇنىدە كوپتەگەن جەتىستىكتەرگە قول جەتكىزدىك، ئېىرتالاي نىساندار بايرى- عى جۇرتتاردى قورعاۇغا قاتىستى بولدى“. تۇرپان تانۇدى زەرتتەۇ ورنىنىڭ ورنىباسار باستىعى چىن ايفىڭ بىلاي دەدى: تۇرپان تانۇدى زەرتتەۇدى مقتى يىگەرۇ — سايا- حاتى دامتۇ دەڭگەيىن جوعارلاتۇعا پايدال- لى، ئىششارا زەرتتەۇ جەتىستىكتەرى سايا- حات جاڭا نىسانىن، جاڭا كورنىسى ئوڭمە- رىن اشۇدىڭ نەگىزىنە اينالادى. اسىرەسە، حات – قاعازدار، توقما بۇيمىدار، مىس قۇ- رالدار، بالىشقتان جاسالغان بۇيمىدار سىياقتى مادەنيەت ەسكەرتكىشتەرىن قورعاۇ جانە كورمەگە قويۇ، كارىزدى قۇتقارۇ سىپاتتى قورعاۇ، بەكەمدەۇ جانە كورنىسى ئوڭىرى قۇرۇلىسى، بىزاكلىك مىڭ ئۇي مەن شىڭجىنيكۇۇ ۇڭغىرى بۇتعا- ناسى مادەني ەسكەرتكىشىن قورعاپ پايدالانۇ، يارەول بايرىعى قالاسىن قورعاپ پايدالانۇ قۇربلىعى قۇربلىسىندا تۇرپان تانۇدى زەرتتەۇ جەتىستىكتەرى تۇگەل. دەي كۇشى تىرەك بولا الادى.

بويىلۇق كورنىسى وڭمىرىندەگى انار گۇل قوجالىغىندا ساياحاتشلار تويد- نىڭ اباىى ۇزىلمەدى. دىرەكتور ۇي دوڭ بىلاي دەپ تانىستىردى: قوجالىق ەرەك- شە مادەنيەتتى تىجاراتتىڭ جارقىن ئىۇيىد- ىى ەتىپ، ”زەرتتەۇ – ۇيرەنۇ + بەيزاتە- تىق مادەنيەت مۇراسى“، ”زەرتتەۇ – ۇيرەنۇ + كوركەمونەر“ سىياقتى ئوعىستىرا دامۇ ۇلگىسى ۇستىندە زىدەنىسى جاسايد- دى، ”تۇرپاننىڭ مادەنيەت ماپەيگى قالىڭ، وسى بىرنەشە جىلدىن بەرى بۇل ارادا زەرتتەۇ – ۇيرەنۇ ساياحاتىمەن كەلەتىن ساياحاتىشلار كورنەكتى كوبەيدى“.

”زەرتتەۇ، قورعاۇ، پايدالانۇ ئېىر تۇلعالاندى“. تۇرپان قالالىق مادەني ەسكەرتكىشتەر جانە مۇراجاي مەكەمەسە-

نىڭ باستىعى، تۇرپان مۇراجايىنىڭ باستە- ىى ساۇ جۇڭيۇڭ بىلاي دەدى: قازىر بۇل مۇراجاي سىفىرلاندىرىپ دارەجەسىن ئوسىرۇ نىسانىن اتقارۇدا، ساياحاتشلار VR تولىق كەسكىندى كوز اينەگى، 3D كوزىلدىرىكىسىز كورۇ سىياقتى تەخنىكالار ارقىلى مادەنيەت ەسكەرتكىشتەرىمەن قىبالداسىپ، مادەنيەت ەسكەرتكىشتەردە- نىڭ ”ۇنىنە“ قۇلاق تۇرىپ، تارىيى ما- دەنيەتتى ئىپتى دە تىكە تۇسىنە الادى.

الۇان ئتۇرلى كاسپى كۇبىى ساياحاتىنىڭ مازمۇنىن بايىتتى

7 – ايدىڭ 22 – كۇنى جالىن تاۇ كورنىسى وڭمىرىندە ساياحاتىشلار اۋەسە- تىكپەن ”تاڭمىڭ جانە ونىڭ شاكرىتەرى“ سىندى تورتەۇمەن، بەلگى اسىپ العان ”تاۇ كۇزەتۇشى جادىگويىمەن“ ەستەلىك سۇرەتكە ئىۇسىپ جاتتى. شىنچياڭ ساياحاتىتىداى ئېىر تاماشا چول جەلىسى ”بوعدا كولى – نانىشان – تۇرپان“. بۇرىندارى ساياحات سەرىكتەسە- تىكتەرى تەك تۇرپاندا عانا جارتى كۇندەي ۇاقت شىعارىپ، بويىلۇق، جالنى تاۇ سىياقتى نەگىزگى كورنىسى تۇيىندەرىن ارالانقان سوك، كەلەسى تۇيىنگە قاراي چول الاتىن. بۇگىنگى كۇندە تۇرپاننىڭ ساياحاتى ”ئېىر كۇندىك ساياحاتتان“ نەشە كۇندىك ساياحاتقا“ وزگەردى.

بويىلۇق كورنىسى رايونى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى بازارى، ئچۇزىم قونا- عاسىى، بەيزاتتىق مادەنيەت مۇراسى حا- لىقتىق تۇسەلحاناسى سىياقتى نىسانداردى كوبەيتتى، اسىرەسە، ”بويىلۇقتىڭ تۇنىگى كورنىسىن تاماشالاۋ“ دا سۇ پەردەلى ەكراندا كىنو قويۇ، قايرىعاا سۇرەت ساۋۇ ونەرى، ۋاڭ لوبىن مۇزىكا – كوركەمونەر سارايى سايقاتىلار بار. 7 – ايدان بەرى وسى كورنىسى وڭمىرىندەگى 24 بولەلى بەيزاتە- تىق مادەنيەت مۇرالارى خالىقتىق تۇسەلحا- ناسى كۇندە قوناققا تولىپ كەتەتىن بولدى. يارەولدى كەشتە ساياحاتتاۇ، سۇ- لەيىمەن مۇناراسىندا كەشتە كىتاب وقۇ، كارىزدى كەشتە ارالاۋ، سەەك ارىامەن كەشىكى كورنىستى تاماشالاۋ، كەشىكى بازار دەيسىز بە، ئېىر ”كەش“ دەگەن ئسوزدىڭ وزنىەن ”تۇرپاننىڭ كەشى“ جەلىلەس سايا- حات ونىمەدىن قالىپتاستىرىپ، تىزبەكتەۇ ارقىلى 10ئان استام ”ەكى كۇندىك سايا- حات، ئۇش كۇندىك ساياحات“ سىندى ساياحات جەلىسىن جەتىلدىردى.

بىيل تۇرپان قالاسى تۇڭغشى كە- زەكتى ەرەكشە مۇراجاي قۇرۇ قىيمىلىن ورىستەتىپ، جۇلدىز دارەجەلى مۇراجايە- لاردان 22ئىسىن سارالاپ شىعىپ، مادەنيەت پەن ساياحاتتى ئوعىستىرۇدىڭ جاڭا دانە- كەرىن تۇلعالاپ، ساياحاتىشلاردىڭ زەرتتەۇ – ۇيرەنۇ ساياحاتى بارىسىنداى ساپارلن ۇزارتتى.

تۇرپان قالاسى تاغى يۇنئويىاۋ، موخۇيىڭ، جى – اي جياڭيۇ سىياقتى 10ئان استام مادەنيەت جاسامپازدىعى كاسپيوردا- نىن، مادەنيەت جاسامپازدىعى ماراكاسىن كرەكس – تىرەكس باۇراپ نەگىزىپ، ”تۇرپان سالەم – ساۇقت باس دۇكەننى“ قۇردى، تۇرپان مۇراجايى مادەنيەت جاسامە- پازدىعى كوشەسى، بويىلۇق بەيزاتتىق ما- دەنيەت مۇرالار بازارى سىياقتى ساياحاتتىق مادەنيەت جاسامپازدىعى ۇلگى كورسەتۇ با. زاسىن قۇردى، مادەنيەت فاكىتورلارلن اشۇ، بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارلن مانەرلەپ جاساۇ، مادەنيەت جاسامپازدىعى ونىمەدىن ساتۇ ئېىر تۇلعالانغان مادەنيەت جاسامپاز- دىمى ونىمەدىرى جۇيەسىن ورناتىپ، ما- دەنيەتتىك تۇتىنۇدىڭ ۇزدىكىسىز ارتۇىن پارمەندى جەبەدى.

”ئېىز مادەنيەت بايلىغىن ئۇرتىسى ويداعىداي پايدالانىپ، مادەنيەت ارقىلى ساياحاتقا كۇش ۇستەپ، ئىپتى دە كوپ ونىمەدىرمەن قامداۇدى ارتىتىرىپ، سايا- حاتىشلاردى ئىپتى دە كوپ تاڭداۇ جانە ئىپتى دە كوپ سەزىنۇمەن قامدايمىز“ –

دەيدى تۇرپان قالالىق مادەنيەت، دەنە تارىبە جانە ساياحات مەكەمەسى پارتىيا باسشىلىق گرۇپپياسىنىڭ شۇجىيى، ورنىبا- سار مەكەمە باستىعى ان جىينچياڭ.

ەرەكشە كاسپى سالاسى شارۋالاردىڭ كىرىستى ارتىرىپ بايۇنما دەم بەردى

8 – ايدىڭ 3 – كۇنى تاڭغەرتەك ئىشان اۋدانى ئىشان قالاشىعى شوققاتام قىستاعىندا جاپ – جاسىل ئچۇزىم باعى، بىىككە بوي سوزىپ، اسقاق تۇرغان توراڭە- ەلارمەن موكەرىلگەن ادەمى اۋلا كورىنە- دى. 36 جاستاعى الم پىسامپىل ئوزىنىڭ ”يانگۇيلاي“ اتتى خالىقتىق تۇسەلحاناسىن ەرتەمەن مۇنىتازداي ەتىپ تازالادى.

شوققاتام قىستاعىندا الەمىدىكى سىياقتى شارۋالار شاتتىعى ساياجايىن اشۇ ارقىلى كىرىسىن ارتىتىرىپ وتىرعان 40 نەشە وتباسى بار، بارلىغىنىڭ ساۋداسى كۇسەت. ئىشان قالاشىق پارتكومنىىڭ مۇشەسى، ۇنەملىك سىتەرگە جاۇاپتى ورنىباسار قالاشىق باستىعى ۋ چياڭ تىلە- شىكە: سوڭغى جىلدارى قالاشىق 4 مېللىيون يۇان قارجى قوسىپ خالىقتىق تۇ- سەلحانالاردىڭ تاڭداۋلى تۇرلەرىن داينە- داپ، خۇنانان جابدىقتالغان ەكولوگىيالىق جەر شارى قامباسى ەرەكشە خالىقتىق تۇ- سەلحاناسىن نەگىزدى ئازى جەرىگىلكتى ەرەكشەلىكپەن بىرلەستىرىپ اشەكەيلى قاچبا مادەنيەتىن، ساباق ورمەشىلىگى سىياقتى ەرەكشە مادەنيەتتى دامىتتى، اۋىل – قىستاق ساياحاتى شارۋالاردىڭ كىرىسىن ارتىتىرىپ بايۇداعى جاڭا ارىعا اينالدى.

تۇرپان قالاسى خالىقتىق تۇسەلحانا كاسپى سالاسىنىڭ دامۇى تەز بولىپ، جىبەك چولنىداى بەكەت، ئچۇزىمدى اۋلا، ەگىنجابىداى شاعىن ئۇي، لىياڭھاڭ رىنجىيا سىياقتى ۇقسامپاتىن نەگىزگى تاقە- رپىتاعى، ۇقسامپاتىن سىتىلدەگى خالىقتىق تۇسەلحانا، مەيپانئانالار 400دەن اسىپ، ”اۋىل اۋەنى اۋلەنگەن تۇرپان“ خالىقە- تىق تۇسەلحانا ماراكاسىن سومىدادى، ”ئچۇز قىستاق جۇملا ەرەكەتتەنۇ، بارلىق گۇلدەر شەشەك انتۇ“ سىندى خالىقتىق تۇ- سەلحانا كاسپى سالاسى تۇرپان ساياحاتە- نىڭ تىڭ كورنىسىنە اينالدى. تۇرپان حا- لىقتىق تۇسەلحانا مادەنيەت جاسامپازدا- رى بازاسىنىڭ جاۇاپتىسى لي جىيانخۇي مادەنيەتتىك خالىقتىق تۇسەلحانانىڭ ئىپتى دە باۇراۋ قۇانتا يە بولاتىدىغىن اپتتى.

”قازىر قازاق سالت – سانا قىستاعى“ خۇناننىڭ شىنچىياڭغا كوھەكتەسۇ نىسانى سىكە قوسىلدى، كىيز ئۇي، بايگە الاڭي، گۇل تەڭىزى، شارباق چولدا سەرۇندەۇ سىياقتى ئېىر توپ ساياحات نىسانى نەگە- زىنەن سالىنىپ بولدى“. توقسۇن اۋدا- نى كوچاي قالاشىعى تۇڭغا قىستاعى پارتىيا ياچەيكاسىنىڭ شۇجىيى، قىستاق تۇرىغىندار كومپىتەنىنىڭ مەڭگەرۇشىى اۋەلبەك يىەر تىلشىكە: قازىر قىستاعە- مىزدا 10ئان استام مالئىشلار شاتتىعى سايا- جايى قۇربلدى. قىستاقتا جامالاتىن ئسۇرى ەت جانە ستالغان قازى ساياحاتىشلاردىڭ قىزۇ قارىسى الۇنسا بولەندى ئازى ەلەكتروندى ساۋدا ارقىلى بۇكىل ەلدىڭ جەر – جەرىنە ساتىلۇدا، دەەدى.

ئىشان اۋدانى لوكچۇن قالاشىعى مۇقام مۇراگەرلىك ورتالىعى تاماشا «تۇرپان مۇقامىن» ويناۋ ارقىلى ساياحاتە- شىلاردىڭ القاۇنبا يە بولدى. لوكچۇن قالاشىق پارتكومنىىڭ ورنىباسار شۇجىيى شۇي چياڭ بىلاي دەدى: سوڭغى جىلدارى لوكچۇن قالاشىعى ”مادەنيەت + دى كىرىسۇ ئىۇيىنى ەتىپ، تارىيىي مادەنيەت پەن ساياحات كاسپى سالاسىن ئوزارا ئوعىستە- رىپ، جەرىگىلكتى ورنىداى تاڭداۋلى حا- لىقتىق تۇسەلحانالار، سالاۋاتتىق قۇمەن ەمدەلۇ نىسانىنىڭ جەدەل دامۇنبا جەتەكىشە- لىك ەتتى. مادەنيەت – ساياحات كاسپى سالاسى، اۋىل شارۋاشلىق – ساياحاتتىق كاسپى سالاسى قاتار ىلگەرەلەپ، شارۋالار كىرىستەرىن ارتىتىرىپ بايدى.

(ياسى 1 – بەتتە)

وسى زامانىعى كاسپى سالاسى جۇيەسىن تىرەك ەتتى

«بايلىق» جۇرنالى دۇنيە جۇزىندە- گى 500 قۇاتتى كاسپيورنىدى تاڭداۋ ول- شەمىندە جىلدىق ساۋدا كىرىسىن باستى نەگىز ەتەدى، بۇل ئاز جىلى دۇنيە جۇ- زىندەگى كاسپيورنىداردىڭ ناقتى قۇانتىن باعالاۋداعى ماڭغىزدى رەت – ئتارتىپ تىزىمىدىكى سانالادى.

بۇرىنغى شىنچياڭ 1 – تامىز اۋىل شارۋاشلىق شۇەيۋانى قۇرغان اۋىل شار- ۋاشلىق دارىلەرى زاۋودىنان شاڭغىراق كوتەرگەن جۇڭتاي توبىى 64 جىلدىق دامۇ ارقىلى قازىر جىيىما ونەرىكاسىبى، اۋىل شارۋاشلىغى، زات اينالىمى سىندى ”ئۇش ۇلكەن نەگىزگى كاسپىتى“ قالىپە- تاستىتىرىپ، 2021 – جىلى ساتلىم كىرىسى 212 مېللىيارد 100 مېللىيون يۇانغا جەتتى.

جۇڭتاي توبى پارتكومنىىڭ شۇجىيى، القا باستىعى ۋاڭ خۇڭشىن بىلاي دەدى: جۇڭتاي توبى دۇنيەگە كەلگەن كۇنىەن باستاپ، مەملەكەت پەن اۋتونومىيالى رايوننىڭ دامۇ ستراتەگياسىنا بويسۇنۇدى جانە وعان قىزمەت ەتۇدى بورىش ساناپ، بازار كۇشى ارقىلى بايلىق اينالىمى مەن ايرىباسىن جەبەپ، شىنچىياڭنىڭ ەكونومىيكالىق، قوعامىدىق دامۇنبا اناغۇرلىم ويداعىداي قىزمەت ەتتى. شىنچىياڭ — مەملەكەت تۇراقتاندىر- عان ”ئۇش بازا، ئېىر وتكەل“. جىيىما ونەرىكاسىبى سىندى نەگىزگى كاسپى جامغە- مدا جۇڭتاي توبى شىنچىياڭنىڭ نەرىگياسىندا- عى باسىمدىققا يە بايلىقتى تىناق ەتىپ، سانجى حۇيزۇ اۋتونومىيالى وىلىسىندا، تۇرپان قالاسىندا، باينىغولىن موغغۇل اۋتو- نومىيالى وىلىسىندا، اسقۇ ايماعىندا حلورلى ئىسلىتى جىيىما ونەرىكاسىبن، كومەر ەلەكتر، كومىر جىيىما ونەرىكاسىبن، نازىك جىيىما ونەرە- كاسىبن جانە مۇناي، تابىعى گاز جىيىما ونەرە- كاسىبن كۇش سالا دامىتىپ، قازىر جىلىنا 2 مېللىيون 600 مىڭ توننا PVC، ئېىر مېللىيون 800 مىڭ توننا كۇيدىرىگىش ئىسلىتى، 3 مېللىيون 600 مىڭ توننا كاربىد، ئېىر مېللىيون 200 مىڭ توننا PTA (تازا تەرەفتال قىشقىلى)، 300 مىڭ توننا BDO ئوندىرۇ سىندى اينىپالەي ەكونومىيكالىق كاسپى سالاسى تىزبەگىن قالىپتاستىردى.

”اۋىل شارۋاشلىغى نەگىزگى كاسە- بى جامغىندا ئېىز استىقتى ورنىقتىرۇدى، ماقاتانى ساپالالىندىرۇدى، جەمسى – جىدەك شارۋاشلىغىن كۇشەيتىۋدى، مال شارۋاشلىغىن گۇلدەندىرۇدى، ەرەكشە كاسپىتەردى جەبەۋدى ارقاۋ ەتىپ، سورتتى تۇقىم جەتىلدىرۇدى، ساپانى جو- عارىلاتۇدى، اىگىلى ماركا قالىپتاستىرۇدى جانە ولىشەمدەنگەن ئوندىرىستى ىلگەردە- لەتەپ، وسى زامانىعى اۋىل شارۋاشلىغى كاسپى سالاسى جۇيەسىن، ئوندىرىس جۇيەسىن، تىيجارات جۇيەسىن جەدەل ورناتتىق“ – ، دەدى جۇڭتاي توبى پارتە- كومىنىىڭ مۇشەسى، ورنىباسار باس دىرەكتور لىياڭ بىن تانىستىرىپ.

اۋتونومىيالى رايوندىق خالىق ۇكمە- تىنىڭ شىنچياڭ استىق – ماي توبى شەكتى جاۋاپكەرشلىك سەرىكتەشىگىن تۇتاسپەن ئبولىپ بەرۇىن وراي ەتىپ، جۇڭتاي توبى استىق – ماي، مال شارۋاشلىغى جانە قىزاقاق ەگۇ، وغدەۇ، ساتۇ جانە قامداۋ تىزبەگى ساۋدا كاسىبىن ورىستەتتى.

جۇنق جىلداردان بەرى جۇڭتاي توبى شىنچىياڭنىڭ ئوڭمىر ورنى باسىمدە- ىن تىپاناق ەتىپ، كوپ تۇتىنلاتىن تاۋاز جانە اۋتوكولىك كاسپى سالاسى تىزبەگە- نىڭ جوعارى، تومەن بۇنىنىداى امبەباب وسىزامانداىنان زات اينالىمى كاسىبى مەن ساپىكەستى تۇتاس كاسپى سالاسى تىزبە- گىندەگى ئىۇستى مەتال، نەرىگىيا جىيىما ونەرىكاسىبى، اۋىل شارۋاشلىق ونىمەدە- رى ساۋداسىن ورىستەتتى ئازى 2022 – جىلى 6 – ايدا شىنچياڭ جۇڭتاي زات اينىا- لىمى توبى شەكتىى سەرىكتەشىگىن قۇرىپ، مامانداىنان ئىرى زات اينالىمى كاسپى سالاسى تۇغىرىن ورناتتى.

بايلىق باسىمدىغىن كاسپى سالاسى باسىمدىغىنا اينالدىرىپ، تىپ وزگەرتىپ دامۇعا ۇزدىكىسىز نەرىگىيا ۇستەۇ جۇڭتاي

توبىنىڭ دۇنيە جۇزىندەگى 500 قۇاتتى كا- سپيورن قاتارىنا كىرۇىنە مەمى تىرەك ازىر- لەدى. قازىر جۇڭتاي توبىى تاغى ”ئۇش ۇلكەن نەگىزگى كاسىبىكە“ قىزمەت وىتەيتىن، ساپىكەسە داپىتىس ”جەتى ۇلكەن كاسپى سالاسى بولىگىن“ بەلسەنە قالىپتاستىرىپ، شىنچىياڭ ەرەكشەلىگىنە يە، ئاز ۇلت بۇقارا- سىنا تىبەيدىلك جەتكىزەتىن، جوعارى سايا- لى دامۇعا تىرەك بولاتىن وسى زامانىعى كاسپى سالاسى جۇيەسىن جەدەل ورناتاۋدا.

الەمدىك كوز ايامەن دامۇدى كوزدەدى

سىرتقا شىقساڭ دۇنيەنى كورەسىڭ: سىرتقا شىقىپاساڭ كوز الدىڭدى عانا كورەسىڭ.

دۇنيە ئچۇزى بوينىشا ماڭداي الدى كاسپيورن قۇرۇدى جەدەلدەتىپ، جاڭا دامۇ ارانىسىمەن ئوعىسۇ وسى لوكييكالىق نەگىزگى جىلى. كاسپيورنىنىڭ خالىقلارالانۇ دەڭگەيىن قالايى جوعارىلاتىپ، ”ئېىر بەلدەۇ، ئېىر چول“ قۇربلىسىنا اناغۇرلىم ويداعىداي قىزمەت وتەۇ — جۇڭتاي توبى جەلەدن بەرى زىدەنىسى جاساپ كەلە جاتقان تاقىرىپىتاردىڭ ئېىرى.

قازىر تاجىكىستاننىڭ خارىتلون وىلىسى جىليكىر رايونىنىڭ اۋا تەمپەرئاۇراسى 50 سەلىشى گرادۇستان استى، بۇل سول جەردە ماقتا قاۋاشاعى تۇيىندەيتىن شەشۇشى مەزگىل، سونداي – اق ئتۇرلى ەكىس دا. قىلدارىنىڭ سۇدى ەڭ كوپ قاجەتسىنەتىن مەزگىلى. جۇڭتاي توبىنىڭ سۇ يىگىلىگى قۇ- رىلغىلارلن ساۋى اكلەگەن قولايلىقتىڭ ار- قاسىندا جەرىگىلكتى شارۋالار ماقتا اتىزىن سۇارۇدان ەندىگارى الاڭدامايتىن بولدى.

جىليكىر رايونىسىنداى ناسوس پۇنكتىنىڭ الدىندا ناسوس پۇنكتىنىڭ باستە- ىى ئامىر قامسا تەرەڭ اسىرمەن بىلاي دەدى: ”بۇرىنغى ناسوس پۇنكتىى ۇزاق جىلدار جوندەلمەگەن، ئىپتىى، بۇقارانىڭ اۋىز سۇ قاجەتىن دە قاناعاتاندىرا الپاي، كوپتەگەن ادام سۇ تاپشى بولغاندىقتان جان باغۇ ئۇشىن باسقا جەرگە كەتتى. جۇڭتاي توبى كەلگەننىەن كەيىن، اعاش جاسىل جەلەك جامىلىپ، تاۇ كوگەرەپ، سىىر مەن قوي سەمە- رىپ، ۇيىگە جاقىن ماڭغان تاماشا قىزمەت تابا الاتىن بولدىق“.

2014 – جىلى جۇڭتاي شىينىسلىۇ تا- جىكىستان اۋىل شارۋاشلىغى توقمىاشلىق كاسپى سالاسى باققاشى 110 مېللىيون يۇانغا جۇنق قارجى شىعارىپ، جەرىگىلكە- تى ورنىنىڭ سۇ يىگىلىگى قۇربىلغىلارلن جوندەپ، جەرىگىلكىتى ورنىنىڭ ۳سىز ەكولوگىياسى بىرتىندەپ قالىپنا كەلۇىنە مۇمكىندىك جاساپ، جەرىگىلكىتى ورنىنىڭ اۋىل شارۋاشلىغىنا پايدالانىلاتىن سۇ قا- جەتىن قاناعاتاندىرىۋمەن بىرگە، 300 مىڭ ادامنىڭ اۋىز سۇ ماسەلەسىن دە شەشىتى.

2021 – جىلى تاجىكىستان تاۋەلسىز- دىگىنىڭ 30 جىلدىغىنا تارتۇ نىسانى رە- تىندە، جۇڭتاي تاجىكىستان اۋىل شارۋا- شلىق توقمىاشلىق كاسپى باققاشىنىڭ 3 –، 4 – مەرىزمىدىك نىسانى جاپپاي سالە- نىپ بولىپ، ورتا ازىداداعى ەڭ ۇلكەن، ەڭ كەمەلدى توقمىاشلىق جالىپ بارىسە- تىق كاسپى سالاسى شوعىرىنا اينالدى، سونداي – اق دۇنيە جۇزىندەگى اۋىل شارۋاشلىق توقمىاشلىق كاسپى سالاسى ەڭ كەمەلدى باققا رايونىنىڭ بىرىنە ايدە- نالدى. بۇل نىسان جەرىگىلكىتى ورنىنان 2100دەن استام ادامدى جۇمەستانتاۇعا تە- كەلەي جەتەكتەپ، تاجىكىستاننىڭ توقما- شلىق ونەرىكاسىبىنىڭ دەڭگەيىن ئېىر چولدا 30 جىل ىلگەرەلەتتى ئازى 2 – كەزەكتى ”ئېىر بەلدەۇ، ئېىر چول“ خالىقارلىق سەل- بەستىك جوعارى دارەجەلىلەر ئالتى مىنبەردە- نىڭ تابىس تىزىمىدىگىننە تاڭدالدى، بۇل ”ئېىر بەلدەۇ، ئېىر چول“ باستاماسىنىڭ تىپاناقاتانۇشنىڭ جاندى دا ناقتى مىسالى.

”ئېىر بەلدەۇ، ئېىر چولدى“ بىرگە قۇرۇدىڭ شىكەرلىەي ىلگەرلەتىلۇىنە ىلە- سە، شىنچىياڭ ەندىگارى شەت – شالعاي ئوڭمىر مەمس، قايتا وزەكتى ئوڭمىر، تو- زاپىتىق ئوڭمىر بولدى.

دۇنيە جۇزىندەگى بىرەگەي دەڭ- گەيگە تۇرالانىپ، ەرەكشە زور كولەمدى ەل ئىشى بازارنىڭ باسىمدىغان تولىق

پايدالانىپ، جۇڭتاي توبى جوعارى ساپالى ەل ئىشى ۇلكەن اينالىمىن قالىپتاستىرۇدى ىلگەرەلەتۇمەن بىرگە، ئوزىنىڭ خالىقلارلىق ەكونومىكانىڭ اينالىمىنا ات سالىسۇنبا، حالدە قارالىق بازاردا تابان تىرەپ تۇرۇنبا قابىدە لەت پەن كۇش – قۇات توپىتادى.

جاسىل دامۇدىڭ جاڭا پاراعىن اشتى

جاسىل، نومەن كومىرتەكتى بولۇ ەكونومىكا مەن قوعامنىڭ باياندى دامۇدە- نىڭ تابىعى تالايى. تەخنىكادا جاڭالىق اشۇ ارقىلى جاسىل دامۇدى ىلگەرەلەتىپ، ”كومىر قىشقىل گازىنىڭ شىعارىلۇىن ەڭ جو- عارى مانەنىن اسىرماۇ، كومىر قىشقىل گازىن بەيتىزاياندىنردۇ“ نىساناسىن جۇزەگە اسىرۇ — كاسپيورنىنىڭ وزىندىك دامۇدە- نىڭ قاجەتتى ئازى ئېىر رايون جونىنەن جاۋاپكەرشلىك ارقالاۋ بولىپ تابلادى.

2015 – جىلى جۇڭتاي توبىنا قاراستى شىنچىياڭ جۇڭتاي جىيىما جازنا شەكتى سە- رىكتەشىستىكى قارجىنى ارتىتىرىپ، شىنچىياڭ شىڭشىيۇڭ نەرىگىيا جازنا شەكتى سەرىكە- تەشىتىگىن قايتا قۇردى. قازىر عىلىم – تەخنىكادا جاڭالىق اشۇدى قوزغاۋشى ەتىپ، تەخنىكا جاڭالاۋ ۇسىنىلمىنن ۇز- دىكىسىز ارتىترۇ ارقىلى شىڭشىيۇڭ نەرىگىيا- سى ەل شىندىنەگى حلورلى ئىسلىتى كاسىدە- بىنىدەگى باستاۋشى، ۇلكى كورسەتۇشى كاسپيورنىدار قاتارىنا كوتەرلىپ، نەرىگىيا- دان ساتلىى پايدالانۇدى، كەچبەي – تەكجەيلى باسقارۇدى ۇزدىكىسىز كۇشەيتىپ، جاسىل دامۇ كورسەتكىشى دۇنيە ئچۇزىنىنىڭ وزىق دەڭگەيىنە جەتتى.

سومىمەن بىرگە، شىڭشىيۇڭ نەرىگىيا- سى باققا رايونىن جاسىلداندىردۇ قۇربلىسىنا ىلگەرىندى – كەيىندى 30 مېللىيون يۇاننان استام قارجى قوسىپ، ”بوراندى قالاشىق“ توقسۇنىنىڭ ئىول دالاسىن جاسىل جەلەك جا- مىلغان، اعاششارى ساپيالى، وسىزامانداىنان باققا رايونىنا اينالدىردى.

2016 – جىلى ئۇرىمجى خۇاڭپىىڭ شەكتى سەرىكتەشىستىكى جۇڭتاي توبىنا اقىدە- سىز بولنىپ بىرىكتىرىلدى. ئۇرىمجى قالا تۇرىغىندارىنىڭ اسپانىلى اناغۇرلىم اشىق، سۇى اناغۇرلىم تۇنىق، جەردى اناغۇرلىم جاسىل ەكولوگىيالىق ورتادان يىگىلكىتەنۇىن قامتاماسىزداندىردۇ ئۇشىن، جۇڭت